



Sygn. akt IV KK 358/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Krzysztof Cesarz

SSN Michał Laskowski (sprawozdawca)

Protokolant Jolanta Grabowska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej

w sprawie **M.Z., S.M., K.K., M.M.**

skazanych z art. 296 § 2 k.k. i innych

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 22 marca 2018 r.,

kasacji, wniesionych przez obrońców

od wyroku Sądu Apelacyjnego w R.

z dnia 23 lutego 2017 r., sygn. akt II AKa .../16

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w R.

z dnia 19 kwietnia 2016 r., sygn. akt II K .../11,

1. uchyla zaskarżony wyrok w części utrzymującej w mocy wyrok Sądu Okręgowego w R. co do skazania M.Z. za czyn opisany w punkcie I aktu oskarżenia (punkt 1 części dyspozytywnej wyroku) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w R. do ponownego rozpoznania,

2. oddała kasację obrońcy M.Z. w pozostałej części jako oczywiście bezzasadną,

3. uchyla zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego w R. w zakresie skazania S.M., K.K. i M.M. (punkt 12 części dyspozytywnej wyroku) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w R. do ponownego rozpoznania,

4. zarządza zwrot na rzecz M.Z., S.M., K.K. i M.M. wniesionych opłat od kasacji.

UZASADNIENIE

Ze względu na to, że kasacja obrońcy skazanego M.Z. w zakresie dotyczącym skazania za czyny z pkt 2-9 wyroku Sądu Okręgowego została oddalona jako oczywiście bezzasadna, niniejsze uzasadnienie pomija tę materię, ograniczając się do rozważań w zakresie uwzględnienia kasacji, tj. rozstrzygnięcia utrzymującego w mocy skazanie M. Z. za czyn z pkt 1 wyroku Sądu Okręgowego oraz rozstrzygnięcia zmieniającego skazanie S. M., K. K. i M. M. za czyn z pkt 12 wyrok Sądu Okręgowego. Nadto, wobec znacznej liczby i wyjątkowej obszerności zarzutów zawartych w kasacjach obrońców skazanych, Sąd Najwyższy uznał za uzasadnione ograniczenie części historycznej niniejszego uzasadnienia do przedstawienia zapadłych w sprawie rozstrzygnięć będących przedmiotem zaskarżenia oraz zwięzłego streszczenia zarzutów kasacji.

Sąd Okręgowy w R. rozstrzygnięciem zawartym w pkt 1 wyroku z dnia 19 kwietnia 2016 r., sygn. akt III K .../11, uznał oskarżonego M.Z. za winnego tego, że w bliżej nieustalonym okresie pomiędzy marcem a czerwcem 2010 r. w Z. i R. będąc jako dyrektor Oddziału w R. Banku Gospodarstwa Krajowego obowiązany na podstawie przepisu ustawy i umowy o pracę do zajmowania się sprawami majątkowymi banku oraz będąc uprawniony na podstawie pełnomocnictwa rodzajowego do wystawiania dokumentów i do składania oświadczeń woli w zakresie praw i obowiązków majątkowych BGK, działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, wspólnie i w porozumieniu z S. M., M. M. i K. K., w celu osiągnięcia korzyści majątkowej przez spółkę P. sp. z o.o. w Z., przez nadużycie udzielonych mu uprawnień, wyrządził BGK szkodę majątkową

w wielkich rozmiarach w ten sposób, że poświadczyl nieprawdę co do okoliczności mających znaczenie prawne w dokumentach przedłożonych oraz przygotowanych do przedłożenia w Sądzie Rejonowym w Z. - Wydział V Ksiąg Wieczystych, poświadczających nieprawdę co do faktu dokonania zapłaty na rachunek w BGK całości cen nabycia lokali mieszkalnych oraz nadużywając swoich uprawnień wyraził zgodę na zwolnienie tych lokali z obciążenia hipoteką kaucyjną ustanowioną na rzecz Oddziału w R. BGK, a także w celu użycia jako autentyczne podrobił podpisy zastępcy dyrektora oddziału B. L. na szeregu dokumentów, w następstwie czego doprowadził do zmniejszenia o co najmniej 10 182 130,73 zł wartości prawnego zabezpieczenia kredytu, tj. czynu z art. 296 § 2 i 3 k.k. w zw. z art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k., za co wymierzono mu karę 4 lat pozbawienia wolności i karę grzywny w wymiarze 500 stawek dziennych ustalając wysokość stawki dziennej na kwotę 500 zł.

Nadto w pkt 12 tegoż wyroku Sąd Okręgowy uznał M.M., K.K., S. M. za winnych tego, że w bliżej nieustalonym okresie pomiędzy końcem marca a końcem czerwca 2010 r. w Z. i R., działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej dla siebie oraz innych osób, wspólnie i w porozumieniu z M. Z., który jako dyrektor Oddziału w R. Banku Gospodarstwa Krajowego obowiązany na podstawie przepisu ustawy i umowy o pracę do zajmowania się sprawami majątkowymi banku oraz będąc uprawniony na podstawie pełnomocnictwa rodzajowego do wystawiania dokumentów i do składania oświadczeń woli w zakresie praw i obowiązków majątkowych BGK, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień, wyrządził BGK szkodę majątkową w wielkich rozmiarach w ten sposób, że po nakłonieniu przez M.M. i K.K. poświadczyl nieprawdę co do okoliczności mających znaczenie prawne oraz podrobił podpisy zastępcy dyrektora B.L. w dokumentach przedłożonych oraz przygotowanych do przedłożenia w Sądzie Rejonowym w Z. - Wydział V Ksiąg Wieczystych, poświadczających nieprawdę co do faktu dokonania zapłaty na rachunek w BGK całości cen nabycia lokali mieszkalnych oraz nadużywając swoich uprawnień wyraził zgodę na zwolnienie tych lokali z obciążenia hipoteką kaucyjną ustanowioną na rzecz Oddziału w R. BGK, a także w celu użycia jako autentyczne podrobił podpisy zastępcy dyrektora oddziału B.L. na szeregu dokumentów, którymi

następnie S. M. i wskazani przez niego przedstawiciele spółki P. posłużyli się przygotowując oraz dokonując sprzedaży mieszkań, w następstwie czego należności za nie nie wpłynęły na konto Banku Gospodarstwa Krajowego i doprowadzili do zmniejszenia o co najmniej 10 182 130,73 zł wartości prawnego zabezpieczenia kredytu, tj. czynu stanowiącego wobec każdego z oskarżonych przestępstwo z art. 296 § 2 i § 3 kk w zw. z art. 271 § 3 kk w zw. z art. 270 § 1 kk w zw. z art. 273 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 12 kk i za to wymierzono im karę po trzy lata pozbawienia wolności i karę grzywny 500 stawek dziennych po 500 złotych każda.

Po rozpoznaniu apelacji obrońców i prokuratora Sąd Apelacyjny w R. wyrokiem z dnia 23 lutego 2017 r., sygn. II AKa ..16, m.in. utrzymał w mocy rozstrzygnięcie z pkt 1 wyroku Sądu Okręgowego, dotyczące M. Z., w stosunku zaś do M.M., K.K. i S.M. zmienił rozstrzygnięcie z pkt 12 wyroku Sądu Okręgowego w ten sposób, że złagodził orzeczone kary pozbawienia wolności do 2 lat pozbawienia wolności i ustalił wysokość dziennej stawki grzywny na 1000 zł.

Od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego kasacje na korzyść skazanych wnieśli: obrońca M. Z., obrońca S. M., obrońca M. M. i trzech obrońcy K. K.. W kasacjach podniesiono m.in. zarzuty rażącego naruszenia prawa procesowego mające istotny wpływ na treść zaskarżonego rozstrzygnięcia, polegające na przeprowadzeniu kontroli odwoławczej Sądu Apelacyjnego w sposób sprzeczny z wymogami art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k., w szczególności brak odniesienia się do niektórych zarzutów podniesionych w apelacjach obrońców, bądź odniesienie się do nich w sposób nierzetelny. W kasacjach wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

W pisemnej odpowiedzi na kasacje prokurator wniósł o oddalenie wniesionych kasacji jako oczywiście bezzasadnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacje obrońców skazanych okazały się zasadne w tym zakresie, w jakim podnoszą brak rzetelnej kontroli odwoławczej Sądu Apelacyjnego co do skazania M. Z. za czyn ujęty w pkt 1 wyroku Sądu Okręgowego oraz skazania M.M., K.K. i S.M. za czyn ujęty w pkt 12 wyroku Sądu Okręgowego. W szczególności zasadne

okazały się zarzuty dotyczące pominięcia bądź nierzetelnego rozważenia zarzutów dotyczących wadliwej oceny dowodów z opinii biegłych co do istnienia i wysokości szkody wyrządzonej omawianym zachowaniem skazanych w majątku pokrzywdzonego Banku Gospodarstwa Krajowego.

Wśród spornych okoliczności faktycznych przestępstwa przypisanego w pkt 1 i 12 wyroku Sądu Okręgowego kluczową pozycję zajmuje kwestia tego, czy wyodrębnianie i sprzedaż lokali z objętej hipoteką nieruchomości skutkujące niewątpliwym zmniejszeniem rozmiarów zabezpieczenia kredytu udzielonego spółce P. sp. z o.o. przez Bank Gospodarstwa Krajowego, skutkowało wyrządzeniem przez skazanych znacznej szkody w majątku pokrzywdzonego BGK. Wyrządzenie znacznej szkody majątkowej należy wszak do znamion przypisanego skazanym przestępstwa z art. 296 § 2 i 3 k.k.; okoliczność ta była nadto podstawą orzeczenia przez Sąd Okręgowy wobec skazanych środka karnego w postaci obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem.

Dla ustalenia istnienia i wysokości szkody w majątku pokrzywdzonego banku zasięgnięto w postępowaniu przed Sądem Okręgowym dwóch opinii, w których biegli przedstawili skrajnie odmienne wnioski. W pierwszej z nich biegły B. B. stwierdził, że nie można określić, czy powstała szkoda na mieniu BGK, gdyż zmniejszenie wartości zabezpieczenia kredytu nie skutkuje bezpośrednią szkodą banku tak długo, jak długo należności z kredytu są spłacane, a wszelkie koszty nowacji, opóźnień czy windykacji ponosi dłużnik. Zwrócił uwagę na to, że mimo zmniejszenia wartości zabezpieczenia, jego rozmiary wciąż znacznie przewyższały należności wobec pokrzywdzonego banku. Co więcej, zdaniem biegłego wraz z pojawiającymi się trudnościami spółki P. z terminową spłatą kredytu jego koszt wzrastał, a zatem rosła marża BGK z udzielonego kredytu, a tym samym rentowność użyczanego spółce kapitału.

W drugiej opinii, opracowanej przez Biuro Ekspertyz Sądowych w Lublinie, stwierdzono, że wysokość szkody odpowiada wartości, o którą pomniejszona została wartość zabezpieczenia hipotecznego udzielonego przez BGK kredytu. Ustalono ją w oparciu o cenę lokali wyodrębnionych i zbytych z pominięciem rachunku kredytowego w BGK, na podstawie poświadczających nieprawdę dokumentów zawierających zgodę na bezciężzarowe zwolnienie lokali spod hipoteki,

skorygowanej o obniżkę ceny 1m² lokalu, jakiej przeciętnie udzieliła P. w przypadku zbycia lokali na rzecz spółki powiązanej (co służyło zaspokojeniu roszczeń innych wierzycieli P. i spółek powiązanych). W efekcie biegli z B. ustalili, że omawiane zachowania skazanych wyrządziły w majątku BGK szkodę o wartości 10 182 130 zł i 73 gr. Opinia ta została uznana przez Sąd Okręgowy za wiarygodną i na niej oparte zostało rozstrzygnięcia skazujące w pkt 1 i 12 wyroku tego Sądu. Nadto, stosownie do przyjętej wysokości szkody, w pkt 1 i pkt 13 wyroku Sądu Okręgowego orzeczono wobec M. Z., M.M., K.K. i S.M. obowiązek naprawienia wyrządzonej przestępstwem poprzez solidarną zapłatę na rzecz pokrzywdzonego BGK kwoty 10 182 130 zł i 73 gr.

W apelacjach obrońców podniesiono, po pierwsze, szereg zarzutów dotyczących niezasadnego oparcia się na opinii biegłych z Biura Ekspertyz Sądowych, z jednoczesnym uznaniem opinii B. B. za niewiarygodną, czy wręcz „intencjonalną”. Spośród licznych i drobiazgowych, a nadto obszernie i szczegółowo uzasadnionych zarzutów dotyczących tej kwestii przytoczyć warto przede wszystkim te, które dotyczyły sposobu rozumienia szkody na gruncie art. 296 k.k., w szczególności kwestionujących ekonomiczne ujęcie szkody przyjęte przez biegłych z B., w zarzutach tych nadto podnoszono, że szkoda wynikła ze zmniejszenia wartości zabezpieczenia kredytu jest jedynie potencjalnym, hipotetycznym uszczerbkiem na majątku kredytodawcy, a jej zaistnienie i rozmiar można ustalić dopiero w razie braku środków na jego spłatę po stronie kredytobiorcy. Nadto zarzucono, że nie można mówić o potencjalnym i hipotetycznym nawet uszczerbku na majątku kredytodawcy, skoro mimo zmniejszenia wartości zabezpieczenia, wartość pozostałych w obciążonej nieruchomości lokali wciąż znacznie przewyższała wartość zabezpieczonego długu. W końcu zarzucono, że chociaż biegli w opinii stwierdzili, iż niemożliwe było obliczenie szkody w zakresie utraconych korzyści po stronie pokrzywdzonego BGK, to jednak wyliczyli wartość szkody wyrządzonej w majątku pokrzywdzonego, błędnie utożsamiając wartość zbytych z pominięciem BGK lokali z wysokością *lucrum cessans*.

Po drugie, w apelacjach zawarto też zarzuty niezasadnego orzeczenia obowiązku naprawienia szkody, poprzez solidarną zapłatę przez skazanych kwoty

ustalonej szkody. W zarzutach tych podniesiono, że Sąd Okręgowy błędnie orzekł o obowiązku naprawienia szkody, skoro roszczenie pokrzywdzonego jest przedmiotem postępowania upadłościowego, szkoda została częściowo naprawiona, a prognozy syndyka masy upadłości przewidują całkowite zaspokojenie pokrzywdzonego. Nadto zarzucono, że skoro roszczenie pokrzywdzonego banku jest przedmiotem egzekucji na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego z klauzulą wykonalności nadaną postanowieniem SR w R. II Co .../12, to orzeczenie obowiązku naprawienia szkody naruszyło art. 415 § 1 *in fine* k.p.k.

Jednak te liczne i szczegółowo uzasadnione zarzuty apelacji zostały przez Sąd Apelacyjny potraktowane bardzo pobieżnie. W rozważaniach zawartych na s. 12 pisemnego uzasadnienia wyroku tego Sądu, odnosząc się do kwestii poprawności oparcia się przez Sąd Okręgowy na opinii biegłych z B., Sąd Apelacyjny nie podał powodów, dla których zaakceptował pogląd I instancji. Rozważania te ograniczają się do przytoczenia wniosków tej opinii ze wskazaniem, że prawidłowo i słusznie stała się podstawą rozstrzygnięcia; brak jednak jakiegokolwiek argumentacji odnoszącej się do zarzutów stawianych ocenie tego dowodu w apelacjach. Także na s. 15 uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego, gdzie wywody powracają do kwestii oceny opinii biegłych, poprzestano na stwierdzeniu, że Sąd Okręgowy trafnie oparł się na opinii B., jako sporządzonej przez biegłych o odpowiednim doświadczeniu. W odniesieniu do opinii biegłego B. B. zauważono tam jedynie, że słusznie Sąd Okręgowy nie oparł się na niej, gdyż pokrzywdzony bank zgłaszał co do niej zastrzeżenia, a nadto nie można podzielić kontrowersyjnej tezy tego biegłego, że samowolna sprzedaż lokali przez P. nie spowodowała bezpośredniego zmniejszenia wartości majątku spółki. Jeśli zaś chodzi o zarzuty dotyczące orzeczenia wobec skazanych obowiązku naprawienia szkody, zostały one zupełnie pominięte w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego.

W ocenie Sądu Najwyższego takie potraktowanie konkretnych i szczegółowo uzasadnionych zarzutów apelacji dotyczących oceny dowodów z opinii biegłych oraz orzeczenia obowiązku naprawienia szkody musi być uznane za rażące naruszenie standardu rzetelnej kontroli odwoławczej. W orzecznictwie sądowym

jednomyślnie twierdzi się, że przepis art. 433 § 2 k.p.k. ma charakter bezwzględny i nakazuje sądowi odwoławczemu rozważenie wszystkich wniosków i zarzutów wskazanych w środku odwoławczym, natomiast z dyspozycji art. 457 § 3 k.p.k., odczytywanej w powiązaniu z art. 433 § 2 k.p.k., wynika, że obowiązkiem sądu odwoławczego jest przedstawienie w pisemnych motywach wyroku konkretnych powodów odnoszących się do realiów kontrolowanego instancyjnie orzeczenia, dla których uwzględniono bądź oddalono, chociażby w części, zarzuty podniesione w środku odwoławczym. Pominięcie niektórych zarzutów apelacji, czy też odniesienie się do nich jedynie ogólnikowe, bez podania konkretnych i rzeczowych argumentów, dla których nie zostały uwzględnione, stanowi naruszenie art. 433 § 2 i art. 457 § 3 k.p.k. Tymczasem Sąd Apelacyjny w ogóle nie odniósł się do znakomitej większości zarzutów zawartych w apelacjach obrońców, ani do argumentacji i wywodów podanych na ich poparcie, zaś w przypadku tych zarzutów, do których w uzasadnieniu swego wyroku Sąd Apelacyjny odniósł się, sposób ich rozważenia dalece odbiega od obowiązującego standardu rzetelnej kontroli odwoławczej. Warto nadto zauważyć, że niektóre wywody zawarte w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego stanowią *in extenso* przytoczenie argumentacji zawartej w pisemnej odpowiedzi oskarżyciela posiłkowego na apelację, co stanowi przejaw nierzetelnego podejścia do obowiązków sądu odwoławczego, wzmacniający wrażenie powierzchownej, by nie powiedzieć - pozornej kontroli instancyjnej.

W takim stanie rzeczy Sad Najwyższy nie miał wątpliwości, że Sąd Apelacyjny dopuścił się rażącego naruszenia prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 i art. 457 § 3 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku. Z tego powodu konieczne stało się uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zakresie rozstrzygnięcia utrzymującego w mocy skazanie M. Z. za czyn z pkt 1 wyroku Sądu Okręgowego oraz rozstrzygnięcia zmieniającego skazanie S. M., K. K. i M. M. za czyn z pkt 12 wyrok Sądu Okręgowego oraz przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Jednocześnie Sad Najwyższy ograniczył zakres rozpoznania kasacji do omówionych wyżej zarzutów dotyczących nierzetelnej kontroli instancyjnej w zakresie zarzutów co do zaistnienia i wysokości szkody w majątku pokrzywdzonego banku, uznając że jest to

wystarczające dla wydania rozstrzygnięcia, zaś rozważenie pozostałych zarzutów byłoby przedwczesne.

Przy ponownym rozpoznaniu Sąd Apelacyjny starannie rozważy wszystkie zarzuty i wnioski apelacji obrońców, a w pisemnym uzasadnieniu wyroku poda, czym kierował się wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski apelacji uznał za zasadne albo niezasadne, nadto przedstawiając tam rzeczową i odnoszącą się do realiów sprawy argumentację wspierającą zajęte stanowisko.

Z powyższych względów orzeczono jak w sentencji.

kc